

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Κατά την τετραετίαν 1928-1932 ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου ἐπετέλεσε εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἓνα κολοσσιαῖον ἐθνικὸν ἔργον, ἀνυπολογίστου σημασίας διὰ τὴν μέλλουσαν σταδιοδρομίαν τῆς χώρας. "Ὅπως γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅλο τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου τούτου, πρέπει, πρὶν ἢ ἐκτεθῆ ἓν συντομία, νὰ ὑπομνησθῆ εἰς ποίαν κατάστασιν παρελήφθησαν παρὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸ θέρος τοῦ 1928, αἱ διεθνεῖς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος.

1. ΠΟΙΑ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΤΑΝ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΑΡΕΛΑΒΕ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΤΩ 1928

Μὲ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν εἶχε λήξει ἡ πολιτικὴ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς γνωρίζει πῶς ἀνάξιοι διάδοχοι, ἐντὸς διαστήματος μικροτέρου τῶν δύο ἐτῶν, συνέτριψαν τὸ μέγα ἱστορικὸν ἔργον τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀπαρδειγμάτιστον καταστροφὴν, ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε κατορθώσει, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, νὰ περισώσει κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν μέρος τὰ νέα εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη ποὺ ἀπέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ πολιτικὴ του, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς δὲ τῶν πληθυσμῶν, νὰ διευκολύνῃ τὴν διάσωσιν τῶν ὁμογενῶν μας τῆς Τουρκίας καὶ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὴν χώραν μας.

Ἡ ἀπώλεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ συγκέντρωσις ὅλων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τέλος δὲ αἱ γενικαὶ οἰκονομικαὶ καὶ πολιτικαὶ συνθήκαι τῆς Εὐρώπης μετὰ τὸν πόλεμον, εἶχον ἀνατρέψει αὐτὴν ταύτην τὴν βᾶσιν τῆς μέχρι τοῦ 1920 ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, ἥτις συνίστατο εἰς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους, διὰ νὰ περιλάβῃ τοῦτο ὅλους τοὺς συμπαγεῖς ἑλληνικοὺς πλη-

θυσμούς τῆς πρώην Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας Μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Λωζάννης δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ συνεχίσεως τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, τῆς ὁποίας ὅλαι αἱ προϋποθέσεις εἶχον ἐκλείψει. Ἡ μακρὰ «ἱστορικὴ δίκη» μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ὡς τὴν ἐξαγακτήρισεν ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε κριθῆ ὀριστικῶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ δημιουργηθεῖσα νέα κατάστασις ἀπῆτει μίαν νέαν ἐντελῶς ἐξωτερικὴν πολιτικὴν.

Μολοντοὶ εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἕξ ὀλόκληρα ἔτη, ὅταν, τῷ 1928, ἡ Κυβέρνησις τῶν Φιλελευθέρων ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, ἐν τούτοις ὄχι μόνον καμμία νέα ἐξωτερικὴ πολιτικὴ δὲν εἶχε χαραχθῆ—παρὰ τὰς καταβληθεῖσας ὑπὸ τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου ἰδίως προσπαθείας— ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ Ἑλλὰς ἐβρίσκετο ἐντελῶς ἀπεμεμονωμένη, μέγала δὲ ζητήματα, παραμένοντα ἐκκρεμῇ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐχώριζον αὐτὴν ἀπὸ ὅλους τοὺς γείτονάς τῆς.

* *

Ἡ Σερβία εἶχε καταγγεῖλει τῷ 1925 τὴν συνθήκην συμμαχίαν ἣ ὁποία μᾶς συνέδεε μετ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1913. Ἡ δικτατορικὴ Κυβέρνησις τοῦ Παγκάλου εἶχεν ἐπιχειρήσει ν' ἀνασυνδέσῃ, ἂν ὄχι συμμαχικούς, φιλικούς τοὐλάχιστον δεσμούς μετ' αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν σύναψιν ἐνὸς συμφώνου φιλίας ἐξηγόρασε μὲ παραχωρήσεις ἐν Θεσσαλονίῃ τόσον σοβαράς, ὥστε ὄχι μόνον τὴν ἐθνικὴν μας εὐθιμίαν ἐπλήγωνον βαθύτατα, ἀλλὰ τὰ κυριαρχικά μας δικαιώματα ἐν Θεσσαλονίῃ ἐμείωναν σημαντικῶς.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ἠρνήθη, ὡς ὄφειλε, νὰ κυρώσῃ τὰς παραχωρήσεις ταύτας, ἀλλ' ἡ γενναία καὶ ἐπιβεβλημένη αὕτη ἄρνησις δὲν ἠδύνατο φυσικὰ νὰ χαλαρώσῃ τὴν σοβοῦσαν ἔντασιν τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν, ὅλαι δὲ αἱ ἀπόπειραι τῆς Οἰκουμενικῆς καὶ τῶν διαδόχων αὐτῆς Κυβερνήσεων πρὸς ἐπανάληψιν τῶν συνεννοήσεων μὲ τὴν Σερβίαν παρέμειναν ἄκαρποι. Ἡ ἐκκρεμότης αὕτη τῶν σχέσεών μας μὲ τὴν ἰσχυροτέραν στρατιωτικὴν δύναμιν τῶν Βαλκανίων, διετῆρει, ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς μεγάλην νευρικότητα τὴν κοινὴν μας γνώμην ὀλόκληρον, ἰδιαιτάτα δὲ τοὺς πληθυσμούς τῆς Βορείου Ἑλλάδος.

Μὲ τὴν Βουλγαρίαν, καίτοι ἡ συνθήκη εἰρήνης εἶχεν ὑπογραφῆ τῷ 1919, ἐξηκολούθει νὰ μᾶς χωρίζῃ ἡ κληρονομία τῶν

δύο πολέμων. Ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν ἐσυνεχίζετο, ἐνῶ ἔντονοι πολιτικαὶ ἀντιθέσεις ἐξεδηλοῦντο καθημερινῶς, ἄλλοτε ὀξύτερον (ἐπεισόδια Τερλίτζ, Πετριτσίου κλπ.) καὶ ἄλλοτε χαλαρώτερον, διὰ τῆς ἀνακινήσεως ζητημάτων μειονοτήτων καὶ διὰ τρομοκρατικῶν ἀποπειρῶν τοῦ κομιτάτου, τὸ δὲ σύνορόν μας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀπετέλει ἀντικείμενον συνεχοῦς μερίμνης καὶ ἀνησυχίας τῶν στρατιωτικῶν μας ὑπηρεσιῶν.

Μὲ τὴν Τουρκίαν ἡ κατάστασις δὲν ἦτο καλυτέρα. Ἐφ' ὅτου ἐπερατώθη ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1924, μέχρι τοῦ 1928 αἱ ἐργασίαι τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν εἶχον προχωρήσει οὐδὲ κατὰ βῆμα. Ἡ ἀπέλασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἡ διαρροὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ζήτημα τῶν «Ἐταμπλι» καὶ τόσα ἄλλα δὲν ἦσαν παρὰ συμπτώματα τῆς ὑπαρχούσης βαθείας καχυποψίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Ἐγίναν μὲν ἐπανειλημμέναι ἀπόπειραι διευθετήσεως τῶν ἐκκρεμῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις θὰ ἐξεκαθάριζε τὴν ἀτμοσφαιρᾶν, ἀλλ' ὅλαι αἱ σχετικαὶ συνεννοήσεις εἰς οὐδὲν κατέληγον, διότι οὐδέποτε τὰ προβλήματα ἀντιμετωπίσθησαν κατὰ τρόπον ριζικόν καὶ θαρραλέον. Ἡ στασιμότης ἄλλως τε τῶν ἑλληνο-τουρκικῶν διαπραγματεύσεων ἀπέβαινε μόνον εἰς βάρος ἡμῶν, ὄχι δὲ καὶ τῶν Τούρκων. Ὅταν δὲ ἡ σύναψις τοῦ Ἰταλο-τουρκικοῦ συμφώνου καὶ ἡ ἐναρξίς τῆς ἐπισκευῆς τοῦ θωρηκτοῦ Γιαβούζ (πρώην Γκαϊμπεν), ἐνισχύσασι σημαντικῶς ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως τὴν θέσιν τῆς Τουρκίας ἐναντι ἡμῶν, κατέστησαν πλέον εἰς πάντας ἔκδηλον πόσον ἦτο σφαιερὰ ἡ ἀκολουθουμένη πολιτικὴ, ἡ ἔλλειψις Κυβερνήσεως ἰσχυρᾶς καὶ προικισμένης μὲ πραγματικὴν ἐνότητα ἐνεργείας ἐξηκολούθει νὰ ἐμποδίζῃ ὄχι κἄν τὴν ἐφαρμογὴν ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν διακήρυξιν τῶν μόνων γενναίων καὶ δυνατῶν λύσεων.

Ἄλλὰ καὶ μὲ τὴν τελευταίαν βαλκανικὴν μας γείτονα, τὴν Ἄλβανίαν, αἱ σχέσεις μας δὲν εὐρίσκοντο εἰς εὐχάριστον σημείον. Ἡ ἀσύγνωστος πρὸς αὐτὴν παραχώρησις τῆς δικτατορικῆς Κυβερνήσεως Παγκάλου, ἡ ὁποία θυσιάζουσα τὰ δικαιώματα, ἄτινα ἐπ' ἡμᾶς ἀπὸ τὴν σύμβασιν τῆς ἀνταλλαγῆς, ἐδέχθη ἄνευ οὐδενὸς ἀνταλλάγματος νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἀντιμετωπίζει ἐν τούτοις ὅξυ πρόβλημα ὑπερπληθυσμοῦ, 16.000 ἀνταλλάξιμοι Μουσουλμάνοι ἀγρόται τῆς Ἡπείρου, οὐδόλως εἶχε συντελέσει εἰς βελτίωσιν τῶν μετ'

αυτῆς σχέσεών μας, δημιουργήσασα ἀντιθέτως ἀφορμὴν προστριβῶν πρὸς αὐτήν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐκκρεμότης τῶν ἑλληνοσερβικῶν καὶ τῶν ἑλληνοϊταλικῶν σχέσεων καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἀλβανικὸν ἔδαφος ἐχρησιμοποιοῦτο συχνὰ ὡς ὄρμητήριον τῶν ληστῶν τῆς Ἠπείρου, συνέτειναν εἰς τὴν ἔντασιν τῶν σχέσεών μας μὲ τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν δημιουργίαν συχνῶν μετ' αὐτῆς διπλωματικῶν προστριβῶν καὶ συνοριακῶν ἐπεισοδίων.

**

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν τώρα ποῖαι ἦσαν μέχρι τοῦ 1928 αἱ σχέσεις μας μὲ τὰς τρεῖς μεγάλας Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις αἵτινες ἔχουν ἄμεσα πολιτικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Ἑγγυὸς Ἀνατολήν, δηλαδή μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν.

Βεβαίως ὅλαι αἱ διαδεχθεῖσαι ἀλλήλας Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις ἦσαν προσηλωμέναι εἰς τὴν φιλίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ εἰς τὴν προσήλωσίν μας ταύτην αἱ δύο Μεγάλαι Δυνάμεις σπανίως ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὰς προσδοκίας μας, γενικῶς μὲν διότι κατόπιν τῆς μικρασιατικῆς ἥττης καὶ τῶν ἐσωτερικῶν μας ἀνωμαλιῶν δὲν ἀπέδιδον παρὰ μικρὰν σημασίαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα, εἰδικώτερον δὲ ἡ Γαλλία καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἔνεκα τῆς Γαλλοσερβικῆς συμμαχίας καὶ τῆς Ἑλληνοσερβικῆς ἐκκρεμότητος δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ κλίνη πάντοτε πρὸς τὸ μέρος τῆς συμμάχου τῆς Σερβίας καὶ νὰ ὑποστηρίξη τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς εἰς βάρους ἡμῶν.

Μὲ τὴν Ἰταλίαν, ἀπὸ τοῦ 1926 καὶ ἐντεῦθεν, αἱ ἕως τότε λίαν τεταμέναι σχέσεις μας εἶχον βελτιωθῆ ἀισθητῶς λόγῳ τῆς ἐκδηλωθείσης ἐκ μέρους τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἀγαθῆς ἔναντι ἡμῶν διαθέσεως καὶ τῶν προσπαθειῶν παρ' ἡμῶν τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου ἰδίως. Ἀλλὰ τίποτε ὀριστικὸν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπιτευχθῆ καὶ ἐπεβάλλετο νὰ γίνῃ παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἕν ἀποφασιστικὸν βῆμα διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰταλικῆς φιλίας

**

Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας δὲν εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ λεχθῆ ὅτι, κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Κυβερνήσεως παρὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τῷ 1928, ἡ Ἑλλάς εὐρίσκετο εἰς κατάστασιν πλήρους διεθνοῦς ἀπομονώσεως. Πᾶς τις δύναται ν' ἀντιληφθῆ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀπομονώσεως ταύτης, ἥτις ἐστέρει τὴν Ἑλλάδα τῆς δυνατότητος νὰ ὑποστηρίξη καὶ τὰς δικαιότερας ἀκόμη αὐτῆς διεθνεῖς ἀξιώσεις, οἰκονομικὰς ἢ πολιτικὰς, ἄφινε

δ' αὐτὴν ἀνίσχυρον πρὸ τῶν πιέσεων οἰασθήποτε ξένης δυνάμεως καὶ εἰς τὴν *πρώτην τυχὸν ἐμφανισθησομένην διεθνή ἀνωμαλίαν ἐξέθετε τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα αὐτῆς εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων*. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐδημιουργήθη εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς χώρας ἡ εὐλογος ἀνησυχία, τὴν ὁποίαν ἐπέτεινε φυσικὰ ὁ ψυχολογικὸς παράγων, ὅτι ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης καὶ αἱ Βόρειαί μας ἐπαρχαίαι ἦσαν ἐκτεθειμέναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν κίνδυνον τῆς Σερβικῆς ἐπιδρομῆς καὶ ὅτι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὸ ἔλεος τῆς Τουρκίας μόλις θὰ ἐπερατοῦτο ἡ ἐπισκευὴ τοῦ θωρηκτοῦ Γιαβούζ.

2. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Εὐρεθεὶς ἐνώπιον τῆς δυσχεροῦς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐξετέθη ἀνωτέρω, ὁ κ. Βενιζέλος ἔσπευσεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς νὰ χαράξῃ σαφῶς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του, τῆς ὁποίας σκοπὸν ἔθετε τὴν ἐξασφάλισιν εἰς τὴν χώραν μακρῶς ἐξωτερικῆς γαλήνης διὰ τῆς πλήρους ἀποκαταστάσεως τῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ τὴν καθιέρωσιν σχέσεων εὐλικρινοῦς φιλίας μὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Τουρκίαν.

Ἴδου τὴ ἐπηγγελῆθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τοῦ προγραμματικοῦ λόγου του τῆς 22ας Ἰουλίου 1928 ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς γείτονάς μας ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαναλάβω καὶ τὴν ἐσπέραν ταύτην ὅτι ἡ *Ἑλλὰς ἀποδέχεται εὐλικρινῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης*, διὰ τῶν ὁποίων ἐτερματίσθη ὁ μεγάλος πόλεμος. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν μὲ τὴν δημοκρατικὴν Τουρκίαν σχέσεις ὄχι ἀπλῶς καλῆς γειτονίας, ἀλλὰ σχέσεις ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον φιλικάς. Γνωρίζομεν ὅτι δὲν ἔχει βλέψεις ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν μας καὶ πρέπει νὰ εἶνε βεβαία ὅτι οὐδεμίαν βλέψιν διατηροῦμεν ἐπὶ τῶν ἰδικῶν της. Ἄλλ' εἶνε προφανές ὅτι καὶ τὰ δύο κράτη θὰ καταστοῦν παράγοντες σημαντικώτεροι ἐὰν κατορθώσουν νὰ ρυθμίσουν τὰς σχέσεις των ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς